

УДК 378,147:811.58'342

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-СИНОЛОГІВ НА ПОЧАТКОВОМУ РІВНІ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Перелома Т.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

У статті розглядаються методичні основи формування фонетичної компетентності студентів-синологів на початковому рівні мовної підготовки. Проаналізовано підходи навчання тонів китайської мови засобом використання різноманітних методів викладання тонів у вищих навчальних закладах. Досліджується важливість використання інтерактивних методів у процесі навчання.

Ключові слова: фонетика китайської мови, тон, методика викладання східних мов, основні методи навчання тонів в китайській мові, інтерактивні методи.

Постановка проблеми. Останнім часом зростає кількість бажаючих вивчати китайську мову. Це, насамперед, пов'язано із поглибленням співпраці України та Китаю та зацікавленістю історією, культурою та мовою цієї країни.

У зв'язку із цим виникає необхідність впровадження нових різноманітних методів викладання мови для підготовки майбутніх фахівців-синологів. Нові методи потребують урахування різноманітних мовленнєвих здібностей студентів, їхніх відмінностей у сприйнятті інформації, а також індивідуальних підходів у процесі навчання.

В Україні методика викладання китайської мови ще знаходиться на стадії розроблення, відчувається нестача друкованих праць та відповідної перекладної літератури українською мовою, що стосується саме методики викладання.

На сьогоднішній день в Китаї публікується велика кількість матеріалу, що стосується викладання китайської мови, зокрема фонетики іноземним студентам, проте таким методикам властивий узагальнюючий характер, що не враховує особливостей мов окремих країн, наприклад України. Саме тому українські науковці мають приділяти увагу дослідженню викладання мови з урахуванням особливостей україномовних студентів.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Основна кількість підручників, що стосується викладання китайської мови як іноземної, публікується у Китаї. Ці матеріали охоплюють питання викладання ієрогліфіки, лексики, усного мовлення, а також формування навичок письма, аудіювання і зокрема фонетики. Дисципліна викладання китайської мови як іноземної відносно молода, проте з кожним роком набуває все більшої популярності. Її появу відносять до 1950 року, в університеті *Цінхуа* (м. Пекін), де було відкрито курси китайської мови для іноземців і прийнято на навчання групу іноземних студентів із Східної Європи, що приїхали по обміну для вивчення китайської мови [1].

На сьогоднішній день, китайські педагогічні університети є основними джерелами публікацій підручників і праць пов'язаних із викладанням китайської мови як іноземної. Зокрема до них входять, Пекінський лінгвістичний університет, Шанхайський педагогічний університет, Інститут Конфуція та інші заклади. Матеріали, що публікуються в цих структурах, активно використовуються в процесі викладання китайської мови як іноземної.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Методика викладання фонетики — це одна з найважливіших частин у вивченні китайської мови, і цьому аспекту має приділятися велике значення, особливо на початкових етапах вивчення мови. На першому курсі навчання, велика частина уваги приділяється вивченню написання ієрогліфів, формуванню лексичної та граматичної компетентності. Проте навчання фонетики, і зокрема тонів, приділяється всього декілька аудиторних годин. Окрім загального пояснення явища тонів в китайській мові і багаторазового повторення потрібне впровадження різноманітних методів викладання тонів, які будуть простими та зрозумілими для майбутніх фахівців, а також міститимуть в собі інтерактивні прийоми, для швидкого закріплення матеріалу та підвищення мотивації.

Мета статті. Головною метою — є запропонувати методи викладання тонів для студентів першого року навчання.

Виклад основного матеріалу. Формування теоретичних засад з фонетики та постійна практика вимови під час занять — є однією з основних складових успішного опанування китайської мови. Одна з найбільших складнощів в опануванні фонетики китайської мови є засвоєння тонів. Тон (гр. *tonos* натяг напруження) — це маніпуляція з висотою голосного звуку, яка здійснюється за допомогою зміни швидкості коливань голосових зв'язок. У китайській мові було закріплено чотири різних способи підвищення чи пониження інтонації, відтак сформувалося чотири тони [1]. Слід зауважити, що зі зміною тону одно й того ж складу, повністю змінюється значення слова. Саме тому під час викладання китайської мови велику увагу слід приділяти вимові тонів, як на початкових, так і на подальших етапах навчання. Саме тони мають вирішальний вплив на повсякденне спілкування та порозуміння із співрозмовником.

З перших практичних занять необхідно допомогти студентам сформувати компетентність розрізнення всіх чотирьох тонів і, відповідно, навчити правильно їх вимовляти. На початковому рівні вивчення мови викладач ще не ознайомлений із здатністю студентів сприймати інформацію, тому для досягнення максимального результату у навчанні тонів, викладач має використовувати різноманітні методи для пояснення матеріалу. Для цього необхідно відтворювати тони як за допомогою звуку, так і візуально. Кожен із студен-

тів сприймає інформацію по-різному, деякі з них сприймають зміст почувши його, а хтось поглинає інформацію краще шляхом її візуалізації. У випадку із тонами китайської мови, їх можна візуалізувати за допомогою графічної схеми, де тони пронумеровані відповідно (див. малюнок 1). Таке відтворення тонів допоможе студентам не лише наглядно побачити, як змінюється інтонація в процесі вимови тону, але й допоможе їм самостійно відтворювати їх згідно зі схемою.

На початку навчання найрозповсюдженішим методом для формування навичок правильної вимови тонів є «метод відтворення» [3]. Цей метод полягає у тому, що студенти відтворюють тон, який вони почули від викладача чи який вони відтворили згідно із аудіозаписом носія мови. Зазвичай, на парах студенти одночасно відтворюють почутий тон, тобто вимовляють його хором. Таке одночасне відтворення тонів, має свої певні переваги та недоліки. До переваг, належить відтворення тонів разом із своїми одnogrupnikami, долання психологічного бар'єру і відтворення матеріалу гуртом. Але разом із тим, у такому наслідуванні прихованні недоліки. На початковому етапі навчання важливим є індивідуальний підхід навіть коли мова йде про звичайне наслідування звуків. Деякі студенти можуть з першого разу відтворити склад із тоном, а деяким потрібна допомога і додаткове пояснення, як саме має вимовлятися той чи інший тон. Під час одночасної вимови, викладач не чує хто саме робить помилку, а студенти можуть помилково вважати свою вимову правильною. Саме тому навіть така вправа, як наслідування звуків має відпрацьовуватися як колективно, так і індивідуально, аби уникнути неправильного «завчання» вимови тонів.

Після вправ, які пов'язані з наслідуванням звуків, найправильнішим є перехід до «індивідуального відтворення». Чітке відтворення складу з тоном за аудіозаписом чи викладачем, зовсім не означає успішне відтворення тону самостійно. Деякі студенти завдяки наявності музичного слуху, можуть наслідувати почуте майже ідеально, проте самостійне відтворення звуку викликає в них складнощі. На цьому етапі, важливим є виділення достатньої кількості часу кожному студенту для того, щоб він міг самостійно відтворити склад із запропонованим тоном без допомоги викладача чи наявності аудіоматеріалу. З цієї метою важливо використати ряд методів та вправ, які допоможуть студентам відчувати різницю тонів, і зрозуміти як саме їх можливо відтворити.

Одним із таких методів є «метод порівняння» [3]. Цей метод включає зіставлення тонів, а також порівняння тонів з інтонацією, яка притаманна рідній мові носія. Метод порівняльного викладання зосереджується на вирішенні ситуації, в якій студентам треба виокремити подібні між собою тони. Шляхом порівняння студент розуміє різницю між тонами та різницю в значенні слів зі зміною тону. В путунхуа, найлегше допустити помилку у вимові другого та третього тону, тому що обидва тони мають подібну вимову, наприклад: 谋 (móu) «шукати» та 某 (mǒu) «якийсь». У зв'язку з цим, необхідно порівнювати і змішувати слова з другим та третім тонами та інтенсивно практикувати їх вимову. Для деяких студентів, другий тон та легкий тон (втрата одного

з чотирьох існуючих тонів у потоці мовлення) теж викликають деякі труднощі, тому їхнє порівняння також є важливим у процесі навчання. Послідовне порівняння кожного з чотирьох тонів допоможе учням виявити їх чіткі відмінності та уникати помилок у вимові.

Оскільки тони є невід'ємною складовою вивчення китайської мови їм властива чіткість та визначеність, що своєю чергою призводить до того, що у процесі навчання неможливо уникнути монотонності та втрати мотивації до вивчення. Але сучасна теорія педагогіки дотримується думки, що основою результативності та ефективності є активність та зацікавленість у процесі навчання. Саме тут і виникає потреба звернутися до «методу зацікавленості» [3]. Метод зацікавленості полягає у підвищенні інтересу студентів до вивчення тонів. Наприклад, в процесі навчання тонів путунхуа, щоб дати можливість студентам точно сприймати відмінності та зміни між тонами, найефективнішим і найпоширенішим способом є практика «скручування мови» [3]. «Скручування мови» – це традиційна мовна гра в Китаї, яка свідомо концентрує цілий ряд слів з однаковою вимовою чи схожі між собою слова, щоб сформувані речення або словосполучення, яке повторюється як дублюється. Такі ігри не тільки роблять викладання тонів яскравим і цікавим, але також допомагають студентам практикувати деякі складні звуки китайською мовою, особливо читання подібних аналогічних звуків. Одним із прикладів такої гри може виступати наступний вірш:

《河里有只船》

“Hé li yǒu zhī chuán”

河里有只船，

Hé li yǒu zhī chuán

船上挂白帆，

Chuánshàng guà bái fān

风吹帆张船向前，

Fēng chuī fān zhāng chuán xiàng qián

无风帆落停下船。

Wú fēng fān luò tíng xià chuán.

Для використання методу зацікавленості також можливе використання такої гри. Для цього потрібен олівець і ведучий, який буде вказувати іншим студентам, яким саме тоном буде вимовлятися запропонований склад. До початку гри викладач має пояснити студентам як саме візуалізувати тон за допомогою олівця (див. малюнок 2). Відповідно до візуалізації олівцем, гравці мають відтворити вказаний тон. Упродовж гри ведучий може змінювати склади та темп зміни тону. Ігри такого типу не лише підвищують рівень зацікавленості, але й розвивають у студентів навички швидкого реагування на зміну тону у складі.

Китайські дослідники також виокремлюють такий метод викладання тонів як «керування звуком» [3]. Він полягає у тому, що студентів насамперед треба вчити не правильній вимові тону, а дати їм можливість самостійно зрозуміти, що таке тони в китайській мові, які особливості вони мають, і які органи мовного апарату допомагають нам відтворювати їх. Ми знаємо що тон і звук мають дуже тісний зв'язок. Під час вивчення тонів ми можемо запропонувати студентам покласти руки на горло для того, щоб особисто відчувати, що саме відбувається під час вимови звуку.

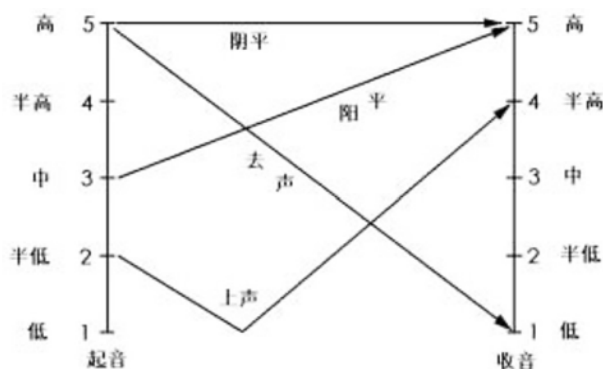
Незважаючи на те, який тон вимовляється, рівний перший чи висхідний другий, при переході від стану спокою до стану напруженості, студенти можуть відчувати та зрозуміти, що саме відбувається при формуванні звуку. Основною ідеєю методу є не те, щоб студенти дослідили ступінь напруження голосових зв'язок, а відчували стан артикуляції та переходу, що є вільним і сталим. Цей спосіб викладання все ще знаходиться на початковому етапі розроблення. Ми також маємо звернути увагу на цей метод викладання тону і навчити студентів відчувати як саме твориться тон ззовні та з середини, тільки тоді цей метод навчання набуде ефективності.

Висновки і пропозиції. Фонетика, а зокрема тон, є одним з найважливіших пластів у вивченні китайської мови, адже неправильне використання тону може призвести до того, що носії мови не зрозуміють мовця. Незважаючи на вже існуючий досвід викладання тонів і наявність великої кількості методик, з розвитком педагогіки як науки, та наявністю нових технологій, викладання фонетики потребує переосмислення вже існуючих методів та створення нових прогресивних методів для подолання студентами мовного бар'єру та вдосконалення їхньої вимови.

Треба зауважити, що викладання фонетики має бути системним та повільним, не треба прискорювати вивчення тонів, адже це може призвести до фундаментальних помилок у майбутньому. Викладач має вислуховувати всіх студентів та приділяти достатню кількість часу кожному, аби допомогти студентам виправити свої помилки. Під час занять можливо використовувати декілька методів, аби підвищити ефективність заняття, наприклад спочатку використовувати метод наслідування, а слідом за ним метод індивідуального відтворення. Використання різноманітних методів навчання, не тільки підвищить ефективність викладання, але й підвищить рівень зацікавленості студентів під час навчання.

Звичайно, викладацький ефект не може бути ідеальним, бо це не лише питання методів навчання та викладання, а й інші фактори, такі як пізнавальна здатність студентів, підручники та інші фактори. У викладанні треба виходити з трьох аспектів, а саме: викладач, студент та навчально-методичні матеріали. Необхідно поєднувати традиційні та інноваційні методи навчання, а також формувати ефективні та реалістичні стратегії, які в поєднанні з педагогічною практикою, зможуть покращити ефект навчання.

Додатки:

Малюнок 1

Малюнок 2

Список літератури:

1. Савченко А.С. Сучасні підходи до навчання фонетики китайської мови // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка та психологія. – Випуск 36. – 2012. – 92 с.
2. Кірносова Н.А. Практична фонетика китайської мови: навч. посіб. для студентів першого курсу філологічного факультету. – К.: НАККІМ, 2010. – 96 с.
3. 李晓航. 普通话声调教学方法解析, 620010, 眉山职业技术学院, 四川, 眉山. 第287页

Перелома Т.С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ФОНЕТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ-СИНОЛОГОВ НА НАЧАЛЬНОМ УРОВНЕ ЯЗЫКОВОЙ ПОДГОТОВКИ

Аннотация

В данной статье исследовании методические основы формирования фонетической компетентности студентов-синологов на начальном уровне языковой подготовки. Рассматриваются подходы обучения тонов китайского языка путем различных методов преподавания тонов в высших учебных заведениях. Рассматривается важность использования интерактивных методов в процессе обучения.

Ключевые слова: фонетика, тон, методика преподавания восточных языков, основные методы обучения тонов в китайской языке.

Pereloma T.S.

Taras Shevchenko National University of Kyiv

METHODOLOGICAL BASICS FOR FORMING THE FOUNDARY COMPETENCE FOR STUDENTS-SYNOLOGIST AT THE INITIAL LEVEL OF LANGUAGE TRAINING

Summary

In this article, a study of the methodological basis for the formation of phonetic competence of students-sinologists at the initial level of language training. The approaches of teaching the tones of the Chinese language through various methods of teaching tones in higher educational institutions are considered. The importance of using interactive methods in the learning process is considered.

Keywords: phonetics, tone, teaching methods of oriental languages, basic methods of teaching tones in the Chinese language.